

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування
Управління банками на фінансовому ринку

на тему: «**Фінансова безпека в сучасних умовах розвитку
банківського бізнесу**»
(назва теми)

Виконавець:

студентка 6 курсу, групи 62к, факультет «Фінансів і
банківської справи»

Асаула Катерина Ігорівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

___д.е.н., професор___

(науковий ступінь, вчене звання)

Коваленко Вікторія Володимирівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В період соціально – економічних перетворень завдання забезпечення безпечного, стійкого і стабільного розвитку банківської системи країни набуває особливої значимості, враховуючи, що її функціонування в сучасних умовах ускладнюється появою кризових явищ у різних сферах економіки.

Банківська діяльність завжди пов'язана з ризиком, можливим витоком інформації, наявністю внутрішніх та зовнішніх загроз. Тому питання забезпечення безпеки банків є дуже актуальним. Так як основною причиною поточної глобальної економічної кризи і епіцентром подій є світова фінансова система, то саме її нестабільність, прорахунки і масштаби операцій на світових фінансових ринках призвели до того, що економічна криза охопила всі країни. Банківська система, є основною складовою фінансової системи, тому питання фінансової безпеки банків виходять сьогодні на перший план.

Актуальність теми магістерської дипломної роботи визначається необхідністю вирішення концептуальних питань забезпечення безпеки банківської діяльності. Це пов'язано з тим, що банківська діяльність завжди пов'язана з ризиком, можливим витоком конфіденційної інформації, наявністю різноманітних внутрішніх і зовнішніх загроз.

Рівень наукової розробки проблем підвищення економічної безпеки комерційного банку досить великий, однак фундаментальних праць з використання конкретних інструментів, які сприяють економічній безпеці банківської системи і її суб'єктів, поки не достатньо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як показав огляд економічної літератури, проблемам дослідження фінансової безпеки банків приділяли увагу такі вітчизняні вчені, як: О. Барановський, Т. Болгар, Ю. Голобородько, А. Єпіфанов, Н. Євченко, Н. Зачосов, М. Зубок, Л. Жердецької, Л. Кузнецової, В.Коваленко, А. Ткаченко, О. Хитрін та ін.

Мета і задачі дослідження. Метою дипломної роботи є обґрунтування теоретичних та розроблення практичних рекомендацій щодо забезпечення фінансової безпеки банків.

Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати наступні завдання:

- узагальнити сучасні теоретичні підходи до визначення сутності фінансової безпеки банку як складової економічної безпеки;
- надати характеристику загрозам фінансовій безпеці банку;
- визначити дію механізму забезпечення фінансової безпеки банків;
- оцінити сучасний стан банківської системи України в контексті рівня її безпеки;
- проаналізувати рівень фінансової безпеки АТ «Ощадбанк»;

- визначити глибину кризи для розробки превентивних заходів фінансової безпеки у АТ «Ощадбанк»;
- розробити методику інтегральної оцінки фінансової безпеки банку;
- сформуванати систему фінансової безпеки в банку.

Предмет і об’єкт дослідження. Об’єктом дипломної роботи є процес забезпечення фінансової безпеки банку. Предметом дипломної роботи є фінансово-економічні відносини, що виникають у процесі забезпечення фінансової безпеки банку.

Методи дослідження. Методологічну основу магістерської дипломної роботи складають фундаментальні теорії, власні розрахунки та аналіз, а також наукові праці провідних українських та закордонних економістів, присвячені дослідженню сучасних моделей забезпечення фінансової безпеки банків України. Під час написання дипломної роботи були використані такі методи пізнання: теоретичне узагальнення, порівняння, метод групувань, методи аналізу, метод побудови аналітичних таблиць.

Інформаційна база дослідження. Інформаційною базою дослідження становлять Закони України, офіційні статистичні матеріали Державного служби статистики України, Національного банку України та окремих банківських установ, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених-економістів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що удосконалено: визначення понять «банківський сектор національної економіки» та «фінансова безпека», що уможливило формування теоретичних засад функціонування банківського сектору та нормальне забезпечення його фінансової безпеки. А також на основі проведеного аналізу основних індикаторів фінансової безпеки представлено основні моделі забезпечення фінансової безпеки банків та визначено ефективність їх застосування в Україні.

Публікації та апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та методологічні положення кваліфікаційної магістерської роботи доповідалися, обговорювалися та одержали позитивну оцінку на V Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Цифрова трансформація фінансового сектора економіки» (м. Одеса, 9-10 квітня 2020 року); XI Міжнародній науково-практичній

Інтернет-конференції «Управління проектами: проектний підхід в сучасному менеджменті» (м. Одеса, 13-14 листопада 2020 року).

Структура та обсяг роботи. Робота складається з: вступу, трьох розділів та висновків, кількість використаних джерел інформації: 77, 2 додатки, загальний обсяг роботи 113 сторінок, а також 23 таблиці та 16 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі дипломної роботи «*Теоретико-методичні засади фінансової безпеки банків*» уточнено сутність поняття «фінансової безпеки»; визначено та систематизовано чинники та загрози фінансової безпеки банків; визначено сутність та характеристику механізмів забезпечення фінансової безпеки банків.

Виявлено, що фінансова безпека банку – це такий стан банку (банківської системи в цілому), що характеризується здатністю протистояти можливим зовнішнім та внутрішнім загрозам банківської діяльності для забезпечення нормального функціонування та розвитку в умовах дестабілізуючого впливу оточуючого середовища та захищеності фінансових інтересів зацікавлених сторін (власників, клієнтів, працівників, керівництва, держави).

Основна мета безпеки банку - забезпечення конкурентоспроможності як окремого банку, так і банківської системи в цілому на ринку банківських послуг та недопущення можливості отримання збитків або втрати частини прибутків внаслідок реалізації внутрішніх та зовнішніх загроз.

Доведено основні характеристики фінансової безпеки банків:

– фінансова безпека обумовлена: рівнем підтримання ліквідності, впровадженням фінансових інновацій, охороною інформації, збереженням активів, забезпеченням прибутковості;

– принципи фінансової безпеки: законність; самостійність і відповідальність; економічна доцільність; компетентність; цілеспрямованість; координація і взаємодія; конфіденційність;

– вимоги, що забезпечують надійність фінансової безпеки: безперервність безпеки; плановість безпеки; конкретність безпеки; активність безпеки; універсальність безпеки; комплексність безпеки;

– фактори, що безпосередньо впливають на фінансову безпеку: наявність економічних нормативів, що регламентують банківську діяльність, їх обґрунтованість; система розрахунків, яка застосовується; організаційна структура банку і рівень заробітної плати; довіра до банківської та грошової системи і купівельна спроможність національної валюти; конкурентне середовище, методи, що застосовуються в конкурентній боротьбі; локальні і глобальні фінансові кризи;

– показники оцінки фінансової безпеки: на макрорівні: коефіцієнт достатності капіталу; коефіцієнт маневрування коштами; коефіцієнт концентрації власного капіталу; частка проблемних кредитів у активах банку; на макрорівні: відношення активів банківської системи до ВВП; частка активів недіючих банків у загальній сумі активів комерційних банків; розмір чистих внутрішніх активів НБУ (розмір грошової маси і розмір емісій) та розмір чистих зовнішніх резервів НБУ (різниця між зовнішніми кредитами і розміщенням валютних активів НБУ за межами України); частка іноземного

капіталу у сукупному капіталі банківської системи; обсяг фонду страхування ризиків, так і стан його формування.

Визначено, що механізм забезпечення фінансової безпеки банку – система організаційних, фінансових та правових засобів впливу, які мають на меті своєчасне виявлення, попередження, нейтралізацію та ліквідацію загроз фінансовій безпеці банку.

Для кожного банку виступає життєво необхідним є проведення превентивних заходів, спрямованих на підтримку належного рівня фінансової безпеки. Використовуючи систему показників-індикаторів, банківський менеджмент повинен діагностувати та прогнозувати наявні та потенційні загрози фінансовій безпеці та, у разі необхідності, своєчасно вживати необхідні заходи, один з яких є необхідність наблизити діяльність вітчизняних банків до міжнародних стандартів, зокрема сучасних вимог Базельського та Європейського комітету.

У другому розділі дипломної роботи *«Оцінка фінансової безпеки банків України»* проаналізовано сучасні тенденції формування фінансової безпеки банків, проведено аналіз та оцінку фінансової безпеки на прикладі банку АТ «Ощадбанк», також визначено глибину кризи для розробки превентивних заходів фінансової безпеки у АТ «Ощадбанк».

Сучасні реалії функціонування банків України супроводжуються значними деструктивними явищами, існуванням реальних та потенційних загроз, які в цілому дестабілізуюче впливають на фінансову безпеку країни. За нашими розрахунками, проблеми банківського сектора пов'язані не лише зі значним скороченням банківських установ, але й із впливом негативно класифікованих кредитів, їх валютизацією, скороченням вкладень у цінні папери й інші прибуткові активи, що спричинило найбільший за розмірами збиток – 210,9 млрд. грн. на 31.12.2019 р.

Виокремлено основні загрози, характерні для банківського сектору економіки України в 2014–2019 рр. Так, частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, мала стійку тенденцію до зростання: до 40,2 % станом на 31.12.2019 та 13,5 % у 2014 р. Необхідно зазначити, що в контексті виміру рівня безпеки даний показник належить до типу «В» і є дестимулятором, оскільки між його фактичними значеннями та інтегральною оцінкою є зворотній зв'язок. Тобто, підвищення частки простроченої заборгованості в загальному обсязі кредитів є явищем негативним. Критичне значення даного показника – 7 %, а фактичні його значення впродовж 2014–2019 рр. були суттєво вищими. Отже, за даним індикатором рівень банківської безпеки можна охарактеризувати як мінімальний.

Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті належить до змішаного типу «А», оскільки до певного значення показника є стимулятором, а в разі подальшого збільшення перетворюється на дестимулятор.

Зокрема, оптимальне значення даного показника повинно перебувати в діапазоні 90–110%, у разі відхилення значень в той чи інший бік тенденція розцінюється певною мірою як негативна. За нашими розрахунками, рівень безпеки за даним показником диференціювався за роками, однак у 2019 р. був практично в межах оптимального значення. Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків теж належить до змішаного типу. Оптимальне значення даного показника повинно перебувати в межах 20–25%. Фактичні значення показника в аналізованому періоді суттєво перевищували верхню межу оптимальності і становили 36,5 % у 2019 р. Показник співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів належить до типу «В» і є де стимулятором. У 2019 р. значення даного індикатора становило 2,8 рази, що характеризує рівень безпеки як у край низький.

Рентабельність активів (змішаний тип А) – оптимальні значення 1–1,5%. Фактичні ж значення були суттєво нижчими від оптимальних, особливо в 2014 - 2016 рр., де вони були від’ємними, тобто рівень безпеки за цим показником можна охарактеризувати як абсолютно небезпечний.

Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань (тип А) впродовж аналізованого періоду коливалося в межах задовільного та оптимального значень, а рівень безпеки перебував у межах 80–100%, що характеризує його як високий. Представлені розрахунки свідчать про значно вищі значення даного індикатора, які сягнули станом на 31.12.2019 критичного рівня і загрожують фінансовій безпеці банків України (60,7 %).

Розраховано інтегральний показник фінансової безпеки банківської системи України. Представлені розрахунки підтверджують, що рівень безпеки в банківському секторі станом на 31.12.2019 знизився майже до критичного рівня – 30,56 %. Система показників-індикаторів, які підтверджені аналітичними розрахунками і мають кількісне вираження, дають змогу завчасно сигналізувати про небезпеку і розробляти превентивні та реактивні заходи з позиції забезпечення фінансової безпеки на макро- й мікроекономічному рівнях.

Порогові значення індикаторів фінансової безпеки банків указують на негативні явища, такі як: утрата банком ознак системності, здатності до стійкості, динамічного розвитку, конкурентоспроможності на зовнішніх і внутрішніх ринках.

Для оцінки рівня фінансової безпеки банку використано концепційний підхід до формування показників та методик визначення рівня безпеки з використанням експертних оцінок. Згідно з методикою, були розраховані показники фінансової безпеки АТ «Ощадбанк» за 2014-2019 роки у динаміці. Це дозволило оцінити зменшення чи збільшення по роках кількісного значення кожного показника і застосувати систему додаткових балів за його поліпшення чи погіршення. За даною методикою, розрахований рівень безпеки АТ «Ощадбанк» в 2017 та 2018 роках вважється як високий (104 бали) - наявність незначних проблем, які в майбутньому можуть привести до

фінансових проблем. Станом на 31 грудня 2019 року тип фінансової безпеки банку визнаний як достатній (99 бали).

У дипломній роботі визначено глибину фінансової кризи у АТ «Ощадбанк». За отриманими результатами можна визначити, що глибина кризи у АТ «Ощадбанк» вважається як початкова за фінансовими результатами та передкризова за ступенем ліквідності.

На перших стадіях основним напрямом антикризової політики є попереджувальні заходи – стримування агресивного розвитку, обрання стратегії якісного зростання, а не максимізації ринкової частки; забезпечення формування захисного буфера власного капіталу шляхом створення загальних резервів з отриманого прибутку.

У третьому розділі дипломної роботи *«Напрями удосконалення системи фінансової безпеки банків»* обґрунтовано методичний підхід до інтегральної оцінки фінансової безпеки банку, поглиблено підходи до формування системи фінансової безпеки в банку.

З метою своєчасного визначення та корегування рівня фінансової безпеки банку, була використана методика, у якій здійснена градація рівнів оцінки фінансової безпеки банку, кожному з якого присвоєно кількісний вимір.

Виявлено, що тактична оцінка передбачає аналіз рівня фінансової безпеки в розрізі капітало-ресурсної, кредитно-інвестиційної, валютної безпеки та оцінку безпечного рівня доходів та витрат банку. Виділення тактичного рівня оцінки фінансової безпеки банку дозволить забезпечити структурну рівновагу запропонованих функціональних складових фінансової безпеки банку. Стратегічна оцінка передбачає розрахунок інтегрального показника рівня фінансової безпеки банку, що охоплює різновекторний аналіз показників фінансової безпеки банку.

Результати тактичної оцінки рівня фінансової безпеки банку показали, головною проблемою є: недостатній рівень власного капіталу, що потребує негайного вжиття заходів для покращення його структури та збільшення його не лише за рахунок збільшення статутного капіталу банку; аналіз показав, що здебільшого переважає низький рівень безпеки доходів та витрат банку, що потребує негайного збільшення прибутковості діяльності банку; недостатній рівень управління активно-пасивними операціями банків.

Визначено, що за аналізований період АТ «Ощадбанк» витримує високий рівень фінансової безпеки банку та досягає його високого значення у 2017 році, рівень фінансової безпеки зріс до рівня високий.

Для підвищення рівня фінансової безпеки за основними функціональними її складовими можна запропонувати наступні заходи:

Кредитно-ресурсна безпека: проводити маркетингові заходи для залучення довгострокових депозитів, диверсифікувати депозитний портфель, таким чином, щоб обсяг строкових депозитних ресурсів становив 55 % в загальній структурі сформованого портфеля депозитних ресурсів; не допущення використовувати лише статутний капітал для нарощення

власного капіталу. Оптимальне значення статутного капіталу в структурі власного капіталу з позиції забезпечення фінансової безпеки – 45%; проведення IPO та використання єврооблігацій, як зовнішнього інструменту нарощення ресурсної бази банку.

Кредитно-інвестиційна безпека: диверсифікація відсоткової ставки за кредитами за результатами оцінки кредитоспроможності позичальника, оскільки чим нижчий кредитний ризик, тим меншим є розмір створених резервів банком; недопущення надмірної концентрації кредитних операцій в одному сегменті ринку; кредитування пов'язаних з банком осіб повинне становити не більше 10 % від обсягу кредитного портфеля банку; контроль за цільовим використанням кредиту; планування діяльності щодо контролю за проблемною заборгованістю позичальників; використання бенчмаркінгу і реінжинірингу для вивчення та впровадження передового досвіду управління проблемними кредитами банку; раціональне співвідношення між обсягами інвестиційних ресурсів, які залучені на довго- та короткотерміновій основі, з врахуванням вартості та інвестиційних цілей використання залученого капіталу.

Валютна безпека: обсяг залучених депозитів в іноземній валюті повинен перевищувати в 2,5 рази обсяг виданих кредитів в іноземній валюті; частка активів в іноземній валюті в структурі активів загалом не повинна перевищувати 30 %, що дозволить зменшити вразливість банку до коливань валютних курсів; залучення валютних депозитів, оптимальним для забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки є частка зобов'язань в іноземній валюті у зобов'язаннях загалом у розмірі мін 30 %.

Безпечний рівень доходів та витрат: зменшення витрат на формування резервів, шляхом покращення якості кредитного портфеля банку; диверсифікація активно-пасивних операцій банку, тобто раціональне співвідношення між надійними та високоприбутковими операціями; використання методики розрахунку оптимального діапазону між відсотками за коштами, що залучаються та коштами, що розмішуються; оптимізація доходів банку шляхом управління тарифною політикою в розрізі активно-пасивних операцій банку, зменшення питомої ваги ризикових кредитів та збільшення питомої ваги дохідних активів; оптимізація витрат банку передбачає обґрунтування витрат банку з позиції економічної доцільності; використання оптимальної системи розрахунку собівартості банківських продуктів та послуг; пошук напрямів та резервів для зниження витрат.

Обґрунтовано, що для забезпечення фінансової безпеки банку потрібна певна система, що дозволяє на постійній основі здійснювати діагностичні і превентивні дії, спрямовані на підтримку належного рівня фінансової безпеки.

Запропоновано підхід до формування системи фінансової безпеки комерційних банків дозволить більш ґрунтовно підійти до захисту комерційних банків від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1) Фінансова безпека банку – це такий стан банку (банківської системи в цілому), що характеризується здатністю протистояти можливим зовнішнім та внутрішнім загрозам банківської діяльності для забезпечення нормального функціонування та розвитку в умовах дестабілізуючого впливу оточуючого середовища та захищеності фінансових інтересів зацікавлених сторін (власників, клієнтів, працівників, керівництва, держави).

Основна мета безпеки банку - забезпечення конкурентоспроможності як окремого банку, так і банківської системи в цілому на ринку банківських послуг та недопущення можливості отримання збитків або втрати частини прибутків внаслідок реалізації внутрішніх та зовнішніх загроз.

Основні характеристики фінансової безпеки банків: фінансова безпека обумовлена: рівнем підтримання ліквідності, впровадженням фінансових інновацій, охороною інформації, збереженням активів, забезпеченням прибутковості; принципи фінансової безпеки: законність; самостійність і відповідальність; економічна доцільність; компетентність; цілеспрямованість; координація і взаємодія; конфіденційність; вимоги, що забезпечують надійність фінансової безпеки: безперервність безпеки; плановість безпеки; конкретність безпеки; активність безпеки; універсальність безпеки; комплексність безпеки; фактори, що безпосередньо впливають на фінансову безпеку: наявність економічних нормативів, що регламентують банківську діяльність, їх обґрунтованість; система розрахунків, яка застосовується; організаційна структура банку і рівень заробітної плати; довіра до банківської та грошової системи і купівельна спроможність національної валюти; конкурентне середовище, методи, що застосовуються в конкурентній боротьбі; локальні і глобальні фінансові кризи; показники оцінки фінансової безпеки: на макрорівні: коефіцієнт достатності капіталу; коефіцієнт маневрування коштами; коефіцієнт концентрації власного капіталу; частка проблемних кредитів у активах банку; на макрорівні: відношення активів банківської системи до ВВП; частка активів недіючих банків у загальній сумі активів комерційних банків; розмір чистих внутрішніх активів НБУ (розмір грошової маси і розмір емісій) та розмір чистих зовнішніх резервів НБУ (різниця між зовнішніми кредитами і розміщенням валютних активів НБУ за межами України); частка іноземного капіталу у сукупному капіталі банківської системи; обсяг фонду страхування ризиків, так і стан його формування.

2) Механізм забезпечення фінансової безпеки банку –п система організаційних, фінансових та правових засобів впливу, які мають на меті своєчасне виявлення, попередження, нейтралізацію та ліквідацію загроз фінансовій безпеці банку.

Для кожного банку виступає життєво необхідним є проведення превентивних заходів, спрямованих на підтримку належного рівня фінансової безпеки. Використовуючи систему показників-індикаторів, банківський менеджмент повинен діагностувати та прогнозувати наявні та потенційні загрози фінансовій безпеці та, у разі необхідності, своєчасно вживати необхідні заходи, один з яких є необхідність наблизити діяльність вітчизняних банків до міжнародних стандартів, зокрема сучасних вимог Базельського та Європейського комітету.

3) Сучасні реалії функціонування банків України супроводжуються значними деструктивними явищами, існуванням реальних та потенційних загроз, які в цілому дестабілізуюче впливають на фінансову безпеку країни. За нашими розрахунками, проблеми банківського сектора пов'язані не лише зі значним скороченням банківських установ, але й із впливом негативно класифікованих кредитів, їх валютизацією, скороченням вкладень у цінні папери й інші прибуткові активи, що спричинило найбільший за розмірами збиток – - 210,9 млрд. грн. на 31.12.2019 р.

Виокремлено основні загрози, характерні для банківського сектору економіки України в 2014–2019 рр. Так, частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам, мала стійку тенденцію до спадання: до 40,7 % станом на 31.12.2019 та 57, 7 % у 2017 р. Необхідно зазначити, що в контексті виміру рівня безпеки даний показник належить до типу «В» і є дестимулятором, оскільки між його фактичними значеннями та інтегральною оцінкою є зворотній зв'язок. Іншими словами, підвищення частки простроченої заборгованості в загальному обсязі кредитів є явищем негативним і становить загрозу фінансовій безпеці банків. Критичне значення даного показника – 7 %, а фактичні його значення впродовж 2012–2017 рр. були суттєво вищими. Отже, за даним індикатором рівень банківської безпеки можна охарактеризувати як мінімальний, тобто абсолютно небезпечний рівень економічної безпеки.

Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті належить до змішаного типу «А», оскільки до певного значення показника є стимулятором, а в разі подальшого збільшення перетворюється на дестимулятор.

Зокрема, оптимальне значення даного показника повинно перебувати в діапазоні 90–110%, у разі відхилення значень в той чи інший бік тенденція розцінюється певною мірою як негативна. За нашими розрахунками, рівень безпеки за даним показником диференціювався за роками, однак у 2017 р. був практично в межах оптимального значення. Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків теж належить до змішаного типу. Оптимальне значення даного показника повинно перебувати в межах 20–25%. Фактичні

значення показника в аналізованому періоді суттєво перевищували верхню межу оптимальності і становили 36,5 % у 2019 р. Показник співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів належить до типу «В» і є де стимулятором. У 2017 р. значення даного індикатора становило 2,8 рази, що характеризує рівень безпеки як у край низький.

Рентабельність активів (змішаний тип А) – оптимальні значення 1–1,5%. Фактичні ж значення були суттєво нижчими від оптимальних, особливо в 2014 - 2016 рр., де вони були від’ємними, тобто рівень безпеки за цим показником можна охарактеризувати як абсолютно небезпечний.

Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань (тип А) впродовж аналізованого періоду коливалося в межах задовільного та оптимального значень, а рівень безпеки перебував у межах 80–100%, що характеризує його як високий. Частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи (індикатор типу В) не повинна перевищувати 30%. Представлені розрахунки свідчать про значно вищі значення даного індикатора, які сягнули станом на 31.12.2019 критичного рівня і загрожують фінансовій безпеці банків України (60,7 %).

4) Розраховано інтегральний показник фінансової безпеки банківської системи України. Представлені розрахунки підтверджують, що рівень безпеки в банківському секторі станом на 31.12.2019 знизився майже до критичного рівня – 30,56 %. Система показників-індикаторів, які підтверджені аналітичними розрахунками і мають кількісне вираження, дають змогу завчасно сигналізувати про небезпеку і розробляти превентивні та реактивні заходи з позиції забезпечення фінансової безпеки на макро- й мікроекономічному рівнях.

Порогові значення індикаторів фінансової безпеки банків указують на негативні явища, такі як: утрата банком ознак системності, здатності до стійкості, динамічного розвитку, конкурентоспроможності на зовнішніх і внутрішніх ринках, що може призвести до визнання стану проблемності та неплатоспроможності.

5) Для оцінки рівня фінансової безпеки банку використано концепційний підхід до формування показників та методик визначення рівня безпеки з використанням експертних оцінок. Згідно з методикою, були розраховані показники фінансової безпеки АТ «Ощадбанк» за 2014-2019 роки у динаміці. Це дозволило оцінити зменшення чи збільшення по роках кількісного значення кожного показника і застосувати систему додаткових балів за його поліпшення чи погіршення. За даною методикою, розрахований рівень безпеки АТ «Ощадбанк» в 2017 та 2018 роках вважається як високий (104 бали) - наявність деяких проблем, які в майбутньому можуть привести до фінансових проблем. Станом на 31 грудня 2019 року тип фінансової безпеки банку визнаний як достатній (99 бали).

6) Визначено глибину фінансової кризи у АТ «Ощадбанк». За отриманими результатами можна визначити, що глибина кризи у АТ

«Ощадбанк» вважається як початкова за фінансовими результатами та передкризова за ступенем ліквідності.

На перших стадіях основним напрямом антикризової політики є попереджувальні заходи – стримування агресивного розвитку, обрання стратегії якісного зростання, а не максимізації ринкової частки; забезпечення формування захисного буфера власного капіталу шляхом створення загальних резервів з отриманого прибутку.

З метою своєчасного визначення та корегування рівня фінансової безпеки банку, нами була використана методика, запропонована О. Барановським, у якій здійснена градація рівнів оцінки фінансової безпеки банку, кожному з якого присвоєно кількісний вимір.

7) Тактична оцінка передбачає аналіз рівня фінансової безпеки в розрізі капітало-ресурсної, кредитно-інвестиційної, валютної безпеки та оцінку безпечного рівня доходів та витрат банку. Виділення тактичного рівня оцінки фінансової безпеки банку дозволить забезпечити структурну рівновагу запропонованих функціональних складових фінансової безпеки банку. Стратегічна оцінка передбачає розрахунок інтегрального показника рівня фінансової безпеки банку, що охоплює різновекторний аналіз показників фінансової безпеки банку.

Результати тактичної оцінки рівня фінансової безпеки банку показали, головною проблемою є: недостатній рівень власного капіталу, що потребує негайного вжиття заходів для покращення його структури та збільшення його не лише за рахунок збільшення статутного капіталу банку; аналіз показав, що здебільшого переважає низький рівень безпеки доходів та витрат банку, що потребує негайного збільшення прибутковості діяльності банку; недостатній рівень управління активно-пасивними операціями банків.

8) За аналізований період АТ «Ощадбанк» витримує високий рівень фінансової безпеки банку та досягає його високого значення у 2017 рр. (1,033), а у 2019 дещо знизився – 0,924. Протягом аналізованого періоду враховуючи можливості та загрози, генеровані, як зовнішнім, так і внутрішнім середовищем, рівень фінансової безпеки зріс до рівня високий.

9) Для підвищення рівня фінансової безпеки за основними функціональними її складовими можна запропонувати наступні заходи:

Кредитно-ресурсна безпека: проводити маркетингові заходи для залучення довгострокових депозитів, диверсифікувати депозитний портфель, таким чином, щоб обсяг строкових депозитних ресурсів становив 55 % в загальній структурі сформованого портфеля депозитних ресурсів; не допущення використовувати лише статутний капітал для нарощення власного капіталу.

Кредитно-інвестиційна безпека: диверсифікація відсоткової ставки за кредитами за результатами оцінки кредитоспроможності позичальника, оскільки чим нижчий кредитний ризик, тим меншим є розмір створених резервів банком; недопущення надмірної концентрації кредитних операцій в одному сегменті ринку; кредитування пов'язаних з банком осіб повинне

становити не більше 10 % від обсягу кредитного портфеля банку; контроль за цільовим використанням кредиту; планування діяльності щодо контролю за проблемною заборгованістю позичальників; використання бенчмаркінгу і реінжинірингу для вивчення та впровадження передового досвіду управління проблемними кредитами банку.

Валютна безпека: обсяг залучених депозитів в іноземній валюті повинен перевищувати в 2,5 рази обсяг виданих кредитів в іноземній валюті; частка активів в іноземній валюті в структурі активів загалом не повинна перевищувати 30 %, що дозволить зменшити вразливість банку до коливань валютних курсів; залучення валютних депозитів, оптимальним для забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки є частка зобов'язань в іноземній валюті у зобов'язаннях загалом у розмірі мін 30 %.

Безпечний рівень доходів та витрат: зменшення витрат на формування резервів, шляхом покращення якості кредитного портфеля банку; диверсифікація активно-пасивних операцій банку, тобто раціональне співвідношення між надійними та високоприбутковими операціями; використання методики розрахунку оптимального діапазону між відсотками за коштами, що залучаються та коштами, що розміщуються; використання оптимальної системи розрахунку собівартості банківських продуктів та послуг; пошук напрямів та резервів для зниження витрат.

10) Для забезпечення фінансової безпеки банку потрібна певна система, що дозволяє на постійній основі здійснювати діагностичні і превентивні дії, спрямовані на підтримку належного рівня фінансової безпеки.

11) Система фінансової безпеки банку може бути представлена як сукупність таких підсистем: кредитно-фінансова безпека і безпека економічної інформації. До підсистеми забезпечення кредитно-фінансової безпеки пропонуємо зараховувати такі підсистеми другого рівня, як: підсистема забезпечення кредитної безпеки; підсистема забезпечення ресурсної безпеки; підсистема забезпечення інвестиційної безпеки; підсистема забезпечення валютної безпеки; підсистема забезпечення безпеки, пов'язаної з розрахунковими операціями банку.

12) До підсистеми забезпечення безпеки економічної банківської інформації пропонуємо зараховувати такі підсистеми другого рівня, як: підсистема забезпечення фінансової безпеки при пошкодженні програмного забезпечення, підсистема забезпечення фінансової безпеки при підробці платіжних документів і підсистема забезпечення фінансової безпеки при розкраданні та підробці інформації.

13) Таким чином, необхідними напрямками банківського регулювання з метою забезпечення економічної безпеки України є: Належне правове забезпечення банківських операцій і угод, встановлення відповідальності для кредитних організацій, контроль-наглядові повноваження НБУ, ефективну взаємодію НБУ з іншими органами, уповноваженими на регулювання діяльності фінансового ринку.

14) Безсумнівно, існують загрози банківської безпеки України, які

можна подолати за наявності стрункої системи забезпечення економічної безпеки; імплементація норм і принципів міжнародного права; постійному моніторингу економічної ситуації в світі; при вдосконаленні правового регулювання банківської діяльності. Це ще раз підтверджує посилення ролі держави в правовому регулюванні економіки і необхідність виділення функції з антикризового економічного регулювання як самостійної надзвичайної функції держави.

АНОТАЦІЯ

Асаула К.І. «Фінансова безпека в сучасних умовах розвитку банківського бізнесу.»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «072_Фінанси, банківська справа та страхування» за магістерською програмою професійного спрямування «Управління діяльністю банків на фінансовому ринку» – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2020 рік.

У роботі розглядаються: теоретичні підходи до визначення сутності фінансової безпеки банку як складової економічної безпеки; характеристика загрозам фінансовій безпеці банку; дія механізму забезпечення фінансової безпеки банків; сучасний стан банківської системи України; рівень фінансової безпеки АТ «Ощадбанк»; глибина кризи; показники інтегральної оцінки фінансової безпеки банку; система фінансової безпеки в банку.

За результатами дослідження сформульовані пропозиції щодо формування системи фінансової безпеки банку та розрахунку інтегрального показника фінансової безпеки банку.

Одержані результати можуть бути використані для удосконалення системи фінансової безпеки АТ «Ощадбанк».

Ключові слова: фінансова безпека, банк, капітальна стійкість, валютна безпека, ресурсна безпека, банківська криза, загрози, банківські ризики.

ANNOTATION

Asaula K.I. "Financial security in modern conditions of banking business development."

Qualifying work for a master's degree in "072 Finance, Banking and Insurance" in the master's program of professional management "Management of banks in the financial market" - Odessa National Economic University. - Odessa, 2020.

The paper considers: theoretical approaches to defining the essence of financial security of the bank as a component of economic security; characteristics of threats to the financial security of the bank; the effect of the mechanism for ensuring the financial security of banks; the current state of the banking system of Ukraine; level of financial security of Oschadbank JSC; depth of crisis; indicators of integrated assessment of the bank's financial security; financial security system in the bank.

According to the results of the research, the proposals on the formation of the bank's financial security system and calculation of the integral indicator of financial security of the bank are formulated.

The results obtained can be used to improve the financial security system of bank «Oschadbank».

Key words: financial security, bank, capital stability, currency security, resource security, banking crisis, threats, bank risks.